

Neuropsykiatriset häiriöt ja lapsen kehitys

Neuropsykiatriset häiriöt tai lyhyemmin neurokehitykselliset häiriöt kuvaavat synnynnäisiä keskushermoston kehitykseen liittyviä poikkeavuuksia tai erityispiirteitä, jotka vaikuttavat läpi lapsen kehityskaaren. Tässä artikkelissa tarkastelemme, mitä nämä häiriöt tarkoittavat, miten ne ilmenevät ja mikä vaikuttaa lapsen kokonaiskehitykseen.

Neurokirjo

Monet puhuvat neurokirjosta, jolla viitataan siihen, että neuropsykiatrisia erityispiirteitä esiintyy kaikilla ihmisillä vaihtelevassa määrin. Neurokirjoon tai neurokehityksellisiin häiriöihin lasketaan kuuluvaksi ADHD, autismikirjo, Touretten oireyhtymä, kehityksellinen kielihäiriö, oppimisvaikeudet ja kehityksellinen koordinaatiohäiriö.

Monesti neurokirjosta puhuttaessa viitataan vain ADHD:hen ja autismikirjoon, mutta on hyvin tärkeää ymmärtää, kuinka merkittävä vaikutus esimerkiksi kehityksellisellä kielihäiriöllä on lapsen kokonaiskehitykseen. Silloin kun kieli kehittyy merkittävästi viiveellä, väistämättä ilmenee esimerkiksi toiminnanohjauksen kehityksen viivettä, sillä kieli on keskeinen väline ajattelussa ja toiminnan ohjauksessa.

Monet oppimisvaikeudet voivat näyttäytyä arjessa esimerkiksi tarkkaavuuden ja keskittymisen pulmina. Samoin joihinkin oppimisvaikeuksiin, esimerkiksi ei-kieliseen oppimisvaikeuteen, voi liittyä merkittäviäkin sosiaalisen vuorovaikutuksen haasteita.

Kehityksellisestä koordinaatiohäiriöstä puhutaan paljon vähemmän kuin muista neurokehityksellisistä häiriöistä, mutta sekin on yksi tunnistettavissa oleva ja merkittävä lapsuusaikainen haaste. Se vaikuttaa lapsen motorisiin taitoihin ja voi näkyä esimerkiksi kirjoittamisen, pukeutumisen tai pallon heittäminen vaikeutena.

Yhteistä näille neurokehityksellisille häiriöille on se, että ne eivät johdu kasvatuksesta tai kasvuympäristöstä. Ne ovat synnynnäisiä, neurobiologisia erityispiirteitä. Tiedetään kuitenkin, että kasvuympäristö ja elämäkokemukset vaikuttavat merkittäväällä tavalla oirekuvaan – se, millaisessa ympäristössä lapsi kasvaa ja millaista tukea hän saa, vaikuttaa siihen, miten haasteet näkyvät arjessa.

Lapsen kehitykseen vaikuttavat tekijät

Lapsen kehitykseen vaikuttavat monet eri tekijät, jotka ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Lapsi perii vanhemmiltaan tietyt geenit. Geenit eivät suoraan määritä, minkälaisia ominaisuuksia lapselle kehittyy, vaan ne luovat mahdollisuuksien kentän, jonka puitteissa lapsen taidot, kyvyt ja piirteet voivat kehittyä.

Siihen, miten nämä mahdollisuudet toteutuvat, vaikuttaa merkittävästi kasvuympäristö, jossa lapsi elää. Turvallinen, tukeva ja virikkeitä antava ympäristö tukee lapsen kehitystä, kun taas epävarma tai vähävirikkeinen ympäristö ei tarjoa samassa määrin kehityksen mahdollisuuksia.

Elämäntapahtumat ja niistä kertyvät kokemukset vaikuttavat myös siihen, miten lapsi saa potentiaalinsa ja kasvun mahdollisuutensa käyttöön. Positiiviset kokemukset vahvistavat lapsen luottamusta omiin kykyihinsä, kun taas toistuvat epäonnistumiset voivat heikentää sitä.

Lapsen kehitykselliset neuropsykiatriset erityispiirteet voivat vaikuttaa esimerkiksi siihen, miten hän havainnoi maailmaa tai kokee sosiaaliset suhteet sekä siihen, miten hän tulkitsee erilaisia elämäntapahtumia.

Esimerkiksi lapsi, jolla on autismitilaston piirteitä, saattaa kokea sosiaalisen tilanteen hyvin eri tavalla kuin neurotyypillinen lapsi. Lapsi, jolla on ADHD, saattaa kokea epäonnistumisia useammin, mikä vaikuttaa hänen minäkuvaansa ja itsetuntoonsa. Näin neuropsykiatriset piirteet, ympäristö ja kokemukset ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään.

Mitä tarkoitetaan neuropsykiatrisilla piirteillä?

NEPSY-piirteet on laaja ja epätarkka käsite, jonka sisältöä on hyvä täsmentää. Neuropsykiatrisia erityispiirteitä voi esiintyä useilla eri alueilla.

Kommunikaatiossa voi olla haasteita itsensä ilmaisussa tai toisten viestien ymmärtämisessä. Sosiaalisessa vuorovaikutuksessa voi olla vaikeuksia esimerkiksi sosiaalisten tilanteiden hahmottamisessa, kirjoittamattomien sääntöjen ymmärtämisessä tai ystävyyssuhteiden solmimisessa.

Toiminnanohjauksen haasteet näkyvät vaikeutena suunnitella, organisoida ja toteuttaa tavoitteellista toimintaa. Lapsella tai nuorella voi olla erilaisia tic-oireita (tahattomia liikkeitä tai ääntelyä).

Tunne-elämän ja käyttäytymisen säätelyhaasteet voivat ilmetä vaikeutena hallita tunteita, rauhoittua tai säädellä omaa käyttäytymistä. Aistipoikkeavuudet tarkoittavat sitä, että aistimukset voivat tuntua liian voimakkailta tai liian heikoilta verrattuna neurotyypilliseen kokemukseen. Oppimisen haasteet puolestaan voivat liittyä lukemiseen, kirjoittamiseen, laskemiseen tai muihin oppimisen osa-alueisiin.

Kehityksellisissä neuropsykiatrisissa häiriöissä on kyse näiden eri alueiden haasteista ja erityispiirteistä. Jokainen lapsi on yksilö, ja erityispiirteet ilmenevät yksilöllisesti. Neuropsykiatriset erityispiirteet eivät ole kasvatuksen tai ympäristön aiheuttamia, mutta oikea kasvu-ympäristö ja tuki voivat merkittävästi vaikuttaa siihen, miten lapsi pärjää arjessa ja miten hänen vahvuutensa pääsevät esiin.

Yhteenveto

Neuropsykiatriset häiriöt ovat synnynnäisiä keskushermoston kehitykseen liittyviä erityispiirteitä, jotka muodostavat laajan kirjon erilaisia haasteita. Ne vaikuttavat lapsen kehitykseen läpi kasvun, mutta niiden ilmenemismuotoon vaikuttavat merkittävästi myös kasvu-ympäristö ja elämäkokemukset.

Ymmärtämällä neuropsykiatristen häiriöiden moninaisuuden ja sen, miten eri tekijät vaikuttavat lapsen kehitykseen, voimme paremmin tukea lapsia ja nuoria heidän yksilöllisillä poluillaan.

NEUROKEHITYKSELLISET HÄIRIÖT

